

**Załącznik do Uchwały
Nr XVIII/105/2008
Rady Gminy Kaczory
z dnia 14 listopada 2008 r.**

**GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY KACZORY
na lata 2008 – 2011**

Kwiecień 2008 r.

Wstęp	3
1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory.....	3
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.....	4
1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....	4
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego	6
2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa:.....	6
2.1.1. Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego.....	6
2.1.2. Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.....	7
2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym	9
2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu	10
2.2.1.Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Pilskiego na lata 2007 –2015	10
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kaczory	10
3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Kaczory (wpisane do rejestru zabytków – wykaz).....	14
3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych (wojewódzka ewidencja zabytków – wykaz).....	14
3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).....	21
3.4. Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki kulturowe, parki krajobrazowe – wykaz).....	21
3.5. Zabytki archeologiczne.....	21
3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.....	22
3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.....	23
3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).....	23
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego	25
4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków.....	25
4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.....	25
4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.....	27
4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.....	28
4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.....	30
4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	32
4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Kaczory.....	34
4.4. . Uwarunkowania wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Kaczory na lata 2005-2013.....	40
4.5. Uwarunkowania wynikające ze „Strategii Rozwoju Gospodarczego Gminy Kaczory na lata 2001-2015”	41
4.6. Uwarunkowania wynikające z „Programu ochrony środowiska gminy Kaczory na lata 2004 - 2011”	42
4.7. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.....	43
4.8. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych.....	46

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę).....	46
6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	47
6.1. Gminna ewidencja zabytków.....	47
6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych.....	47
6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.....	47
6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury.....	48
6.1.4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych.....	49
6.1.5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.....	50
6.1.6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.....	50
6.1.7. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków).....	51
6.2. Sporządzenie wykazu obszarów ruralistycznych, zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.....	51
6.3. Wyznaczenie stref ochrony stanowisk archeologicznych wraz z zapisem zapewniającym prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego.....	53
6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.....	53
6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy.....	53
6.4.2. Obiekty niebędące własnością gminy Kaczory.....	54
7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	55
8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami	56
9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	57

1. Wstęp

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory.

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory na lata 2008 – 2011” jest ukierunkowanie działań Samorządu Gminnego służącym podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego poprzez samorząd gminy. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- Ø włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- Ø uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- Ø zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- Ø wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- Ø podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- Ø określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- Ø podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

oraz

- Ø zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami gminy Kaczory, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego i figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- Ø wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- Ø uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

(Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami)

- *art. 7 ust. 1 pkt 9*
„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:
9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)

- *art. 4*
„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:
 - 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
 - 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
 - 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
 - 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
 - 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
 - 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”

- *art. 5*
„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:
 - 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
 - 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
 - 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
 - 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
 - 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

- *art. 18 i art. 19*
zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami
- *art. 20*
studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków
- *art. 22 ust. 4*
„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.”
- *art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust 2*
stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków
- *art. 33 ust. 1 i ust 2.*
stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków
- *art. 71 ust. 1 i ust 2.*
zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu
- *art. 81*
Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.
- *art. 87*

Artykuł ten stanowi, że:

- wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
- gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa:

2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 19 grudnia 2005 r.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w w/w dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę krajobrazu kulturowego.

Celem głównym „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest:

Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców.

Ma być on realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych. Największe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny:

Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku,

który osiągnięty będzie przez realizację celów operacyjnych, w tym celu operacyjnego:

Ø Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego.

„Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski pełni kilka funkcji. Jest ono czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Szczególnie ważnym elementem tego dziedzictwa jest wielkopolska kultura przedsiębiorczości”.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury
- ochronę dorobku kulturowego
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu
- promocje aktywności kulturalnej mieszkańców.”

Ø *Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu*

„Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno – rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach.

2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XLII/628/2001 w dniu 26 listopada 2001 r.

Nie ma rangi prawa miejscowego, jest jednak wiążący, ponieważ:

- jego ustalenia muszą być uwzględnione w uchwalanych przez organy samorządu terytorialnego studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, z którymi z kolei musi być spójny każdy opracowany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego ,
- w planie zapisane zostają wszystkie zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ze wskazaniem obszarów, na których przewiduje się realizację tych zadań.

Podstawowym celem planu jest harmonijny i zrównoważony rozwój obszaru całego województwa. Pojęcie „zrównoważony rozwój” łączy w sobie: ład społeczny, ład ekonomiczny ład ekologiczny oraz najbardziej podkreślony ład przestrzenny wyrażający się dążeniem do harmonii, uporządkowania i proporcji wszystkich elementów środowiska człowieka.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej. Plan podkreśla, że elementy naturalne i kulturowe w krajobrazie mogą pozytywnie stymulować inne dziedziny życia jednakże pod warunkiem m.in. właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez dostosowanie funkcji obiektów dla turystyki, przez dbałość o stan techniczny i estetykę zabytków i otoczenia.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego przyjęto, że:

- ścisłej ochronie konserwatorskiej powinny podlegać tereny, na których zachowały się zespoły przestrzenne wpisane do rejestru zabytków. Celem takich działań jest zachowanie ich historycznego charakteru oraz zapewnienie ochrony i rewaloryzacji;
- należy chronić historyczne układy ruralistyczne oraz zespoły sakralne, pałacowo – parkowe, folwarki, zabytkowe budynki mieszkalne, gospodarcze, szkoły, wiatraki, młyny, gorzelnie i inne elementy specyficzne dla architektury wiejskiej np.: krzyże, kapliczki;
- należy przestrzegać wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych;

- należy „odkryć” lokalną architekturę wiejską i zapewnić możliwość wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach;
- chronić krajobraz, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych wykluczyć realizację obiektów, które charakterem kolidują z otoczeniem;
- szanować kształtowaną tradycyjnie różnorodność form osadnictwa wiejskiego;
- wydobyć w układzie przestrzennym elementy kompozycji urbanistycznej: dominant przestrzennych, osi widokowych, ekspozycji, dolin, skarp, charakterystycznych form terenowych, grup zieleni, alei.

2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

∅ Na terenie gminy wskazano następujące obszary podlegające ochronie prawnej na podstawie przepisów o ochronie przyrody z uwagi na ich walory przyrodnicze:

- **Obszar chronionego krajobrazu – Dolina Noteci** - na podstawie Rozporządzenia Nr 25/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 31 października 2007 r. w sprawie obszaru chronionego krajobrazu *Dolina Noteci*”.
- **Europejska sieć ekologiczna Natura 2000 – „Dolina Noteci 5/7 PLH 30000.”**-
- **Rezerwat przyrody „Torfowisko Kaczory”**, Monitor Polski Nr 35, poz. 301 z 1994 r.

∅ Planowane akty prawne

- Wpis do rejestru zabytków Doliny Noteci – obszar Doliny Noteci, stanowiący część gminy Kaczory, ze względu na jego walory kulturowe i przyrodnicze, planuje się objąć szczególną ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków. Działania w tym zakresie poprzedzą badania szczegółowe, niezbędne dla pełnego rozpoznania i właściwej ochrony tych walorów.

Wpis ten swoim zasięgiem obejmować będzie m.in. miejscowości gminy Kaczory: Dziembówko, Dziembowo, Krzewina, Prawomyśl leżące na prawym,

północnym brzegu Noteci, które zostaną objęte również indywidualnymi wpisami do rejestru zabytków.

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu.

2.2.1. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Pilskiego na lata 2007 -2015

Jest to dokument przyjęty Uchwałą Nr VIII/117/2002 Rady Powiatu z dnia 28 czerwca 2007 roku. „Strategia” formułuje potencjał i możliwości powiatu oraz przedstawia wizję, kierunki działania i warianty jego rozwoju. Stanowi instrument planowania, organizowania i realizowania przedsięwzięć oraz jest podstawą do tworzenia programów finansowania z udziałem środków zewnętrznych.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kaczory

Gmina Kaczory (7 571 mieszkańców) leży w północnej części województwa wielkopolskiego, zajmuje południową część powiatu pilskiego na obszarze 15 tys.km², w południowej części gminy znajduje się wieś Kaczory – siedziba władz samorządowych, na pn. – wsch. od niej położone jest Jezioro Kopcze. W gminie znajduje się 12 sołectw i z tymi jednostkami związane są zasoby kulturowe gminy. Na terenie gminy Kaczory znajduje się 12 historycznych układów ruralistycznych powstałych od XV do XVIII w. Najstarszy z nich znajduje się w Śmiłowie z 1430r., kolejno lokowano wsie Kaczory w 1513r., Zelgniewo, Rzadkowo, Brodna, Morzewo, Dziembowo, Dziembówko, Krzewina, Jeziorki, Równopole, Prawomyśl. Żaden z układów ruralistycznych nie jest wpisany obszarowo do rejestru zabytków i oprócz krótkich wzmianek nie mają one bardziej rozbudowanych opracowań.

Na terenie gminy wpisane do rejestru zabytków są cztery kościoły, dwa parki i pięć cmentarzy. Są to kościoły zbudowane w 2 poł. XIXw. i pierwszych latach XXw. będące przykładami stylów historycznych. Najstarszy z nich to niewielki, poewangelicki, ob. parafialny kościół w Dziembowie z 1873r. o kamienno-ceglanych elewacjach, neogotycki kościół św. Małgorzaty w Śmiłowie, zbudowany w latach 1903-05, neobarokowy kościół p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie z 1908r. i kościół św. Andrzeja Boboli w

1912 r. w Kaczorach. Wszystkie kościoły są kościołami parafialnymi. Są prawidłowo użytkowane, na bieżąco prowadzi się w nich prace remontowe i utrzymane w dość dobrym stanie technicznym, tylko kościół w Morzewie ma popękane sklepienia w nawie głównej i prezbiterium. W 2006r. wykonano ekspertyzę stanu technicznego, obecnie zgodnie z zawartymi w niej zaleceniami sporządzono dokumentację techniczną i uzyskano pozwolenie na przeprowadzenie prac zabezpieczających i naprawczych. Warunkiem ich rozpoczęcia jest pozyskanie niezbędnych środków finansowych.

Parki wpisane do rejestru zabytków znajdują się we wsiach Dziembowo i Krzewina, są one własnością Agencji Nieruchomości Rolnych, Oddział w Poznaniu. Generalnie ich stan jest dostateczny. Układ kompozycyjny tych parków jest czytelny i możliwy do odtworzenia. Szczególnie ciekawy pod względem krajobrazowym i kompozycyjnym jest park w Dziembowie, w przyszłości konieczne podjęcie prac rewaloryzacyjnych w celu przywrócenia i odtworzenia dawnego układu kompozycyjnego.

Na terenie gminy mamy pięć cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków: ewangelickie w Brodnej i Kaczorach, w Morzewie – dwa obiekty – katolicki i miejsce pamięci narodowej, w Prawomyślu – ewangelicki. Generalnie ich stan zachowania jest dostateczny, tylko na część zabytkową, nieczynna cmentarza w Kaczorach wysypywane są śmieci przez osoby porządkujące nowe groby na części użytkowanej. Miejsce pamięci narodowej na Wzgórzach Morzewskich jest utrzymane w dobrym stanie i systematycznie porządkowane. Na szczególną uwagę zasługuje też cmentarz parafialny w Śmiłowie z grobami: żołnierza Piotra Konieczki – pierwszego poległego w nocy z 31.08. na 01.09.1939 roku, w obronie Ojczyzny na terenie Wielkopolski oraz pierwszych ofiar zbrodni hitlerowskich.

Na obszarze znajdują się trzy zespoły ruralistyczne, w tym dwie ulicówki: Śmiłowo, Zelgniewo założone historycznie w XV w. i jedna owalnica – Morzewo wieś wzmiankowana w 1578r. W/w zespoły wymagają rozpoznania i sporządzenia studiów historyczno-ruralistycznych. Pozostałe zespoły ruralistyczne wymagają także dokładniejszego rozpoznania i ewentualnego wytypowania do sporządzenia studiów historyczno – ruralistycznych. Wszystkie w/w zespoły posiadają zabudowę pochodzącą z XIX i XX w.

ZASOBY ZABYTKÓW W GMINIE

TYP OBIEKTU		MUROWANY	DREWNIANY	W TYM WPISANY DO REJESTRU
1. UKŁADY URBANISTYCZNE	ilość	x	x	
2. UKŁADY RURALISTYCZNE	ilość	x	x	
3				
3. ZABUDOWA MIESZKALNA		57	2	
4. OBIEKTY SAKRALNE				
a. kościoły romańskie				
b. kościoły gotyckie				
c. kościoły nowożytnie XVI-XVIIIw.				
d. kościoły XIXw. – 1945r.		5		2
e. klasztory				
f. synagogi, bóżnice				
g. kaplice, dzwonnice, bramy, ogrodzenia, inne		8		
5. BUDOWNICTWO OBRONNE				
a. zamki i ich relikty				
b. miejskie mury obronne				
c. fortyfikacje nowożytnie i późniejsze				
6. OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ				
a. ratusze				
b. budynki adm. publ., sądy, banki, poczty		2		
c. szkoły		8		
d. leśniczówki i gajówki		1		
e. karczmy i zajazdy				
f. inne:				
7. OBIEKTY PRZEMYSŁOWE I GOSPODARCZE				
a. zakłady przemysłowe				
b. dworce kolejowe z zespołami bud.		1		
c. spichrze, magazyny, stodoły		6	8	
d. młyny		2		
e. gorzelnie i browary		1		
f. mleczarnie				
g. kuźnie				
h. wiatraki				
i. wieże ciśnień				
j. inne:		1		
8. PAŁACE I DWORY		3		
9. ZESPOŁY FOLWARCZNE		2		
a. stodoły		1		
b. spichrze				
c. obory		1		
d. stajnie				
e. chlewnie				
f. owczarnie		1		

g. kuźnie			
h. wagi			
i. inne magazyny			
j. gorzelnie i browary			
k. inne	6		
10. PARKI	ilość		
3	x	x	2
a. altany, lodownie, inne elem. małej arch.			
b. bramy i ogrodzenia	1		
11. CMENTARZE			
ilość			
a. rzymsko-katolickie	x	x	1
5			
b. ewangelickie	x	x	3
12			
c. prawosławne	x	x	
d. żydowskie	x	x	
e. inne:	x	x	
1			
12. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	Ilość ogółem		Wpisanych do rejestru
a. grodziska	1	x	1
b. osady	130	x	x
c. cmentarzyska	10	x	2
d. inne	4	x	x
13. INNE			

Źródło: Raport o stanie zabytków gminie Kaczory –Piła, maj 2004 r.

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Kaczory – wpisane do rejestru zabytków (wykaz).

BORODNA

- cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX w., nr rej. A – 755 z dnia 13.06.1994 r.

DZIEMBOWO

- kościół par. p.w. śś. Piotra i Pawła, 1873, nr rej. A – 670 z dnia 13.03.1990 r.

KACZORY

- kościół par. p.w. św. Andrzeja, 1912, nr rej. A – 756 z dnia 18.06.1994 r.
- cmentarz ewangelicki / katolicki, 2 poł. XIX w. nr rej. A – 576 z dnia 01.03.1989 r.

KRZEWINA

- park dworski, 2 poł. XIX w., nr rej. A – 526 dnia 13.02.1986 r.

MORZEWO

- Kościół par. p.w. Przemienienia Pańskiego, 1908r. w., nr rej. A – 652 z dnia 22.12.1989 r.
- Cmentarz katolicki, 2 poł. XIX w., nr rej. A.- 747 z dnia 23.11.1993r.

- Miejsce Pamięci Narodowej, 1939r, nr rej. A – 748 z dn. 23.11.1993r.
- cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX w., nr rej. A – 577 z dnia 09.03.1989 r.

PRAWOMYŚL

- cmentarz ewangelicki ob. katolicki, nr rej z dn.. A -713 z 30.10.1990 r.

ŚMIŁOWO

- kościół par. p.w. św. Małgorzaty, 1903 - 05 r., nr rej. A – 651 z dnia 22.12.1989 r.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości (wojewódzka ewidencja zabytków – wykaz). (Obiekty podkreślone wpisane do rejestru zabytków wyszczególnione w punkcie 3.1.)

BRODNA

1. ZESPÓŁ SZKOŁY:
 - a. szkoła, ob. dom Nr 4, mur., pocz.XX,
 - b. budynek gospodarczy, mur./szach., pocz.XX.
2. ZAGRODA Nr 1:
 - a. dom, mur., pocz.XX,
 - b. stodoła, drewno, pocz.XX.
3. ZAGRODA Nr 3:
 - a. dom, mur., pocz.XX,
 - b. stodoła, mur., pocz.XX.
4. ZAGRODA Nr 8:
 - a. dom, mur./szach., 2 poł.XIX,
 - b. stodoła, mur., pocz.XX.
5. DOM Nr 35, mur., k.XIX.
6. STODOŁA Nr 6, mur./szach., 2 poł.XIX.
- 7 CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł.XIX.
8. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 3 ćw.XIX.

BYSZEWICE

9. DOM Nr 16, mur., 3 ćw.XIX.
10. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł.XIX.

DZIEMBOWO

11. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚŚ. PIOTRA I PAWŁA, mur., 1873.

12. ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNY:

- a. oficyna, ob. przedszkole, mur./szach., pocz.XX,
- b. gorzelnia, ob. dom Nr 85, mur., XIX,
- c. biuro majątku, ob. poczta, Nr 84, mur., XIX,
- d. dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 86, mur., XIX,
- e. dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 90, mur., XIX,
- f. dom robotników folwarcznych, ob. dom nr 91, mur., XIX,
- g. szkoła, ob. dom Nr 95, mur., XIX,
- h. park krajobrazowy, 2 poł.XVIII.

13. SZKOŁA, Nr 149, mur., k.XIX.

14. DOM Nr 26, mur., pocz.XX.

15. DOM Nr 103, mur., 4 ćw.XIX.

16. DOM Nr 104, mur., 4 ćw.XIX.

17. DOM Nr 123, mur., pocz.XX.

18. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, XIX/XX.

19. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX.

DZIEMBÓWKO

20. ZESPÓŁ DWORCA PKP:

- a. dworzec, Nr 54, mur., pocz.XX,
- b. nastawnia, mur., pocz.XX.- zdewastowana

21. BUDYNEK ADMINISTRACYJNY HUTY SZKŁA, ob. dom Nr 16, szach., 3 ćw.XIX.

22. DOM Nr 19, ob. przedszkole, mur./szach., pocz.XX.

23. DOM Nr 25, mur., pocz.XX.

24. DOM Nr 55, mur., pocz.XX.

25. DOM Nr 56, mur., pocz.XX.

26. KAPLICZKA LUDOWA Z FIGURĄ MB, XIX.

JEZIORKI

27. DZWONNICA Z KAPLICZKĄ, mur., 1899, 1912.

28. ZAGRODA Nr 67:

- a. dom, mur., pocz.XX,
- b. stodoła, mur., pocz.XX.

- 29. DOM Nr 4, mur., pocz.XX.
- 30. DOM Nr 22, mur., pocz.XX.
- 31. DOM Nr 24, mur., k.XIX.
- 32. DOM Nr 39, mur., k.XIX.
- 33. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł.XIX,
ok. 1870.

KACZORY

- 34. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, OB. PAR. P.W. ŚW.
ANDRZEJA BOBOLI:
 - a. kościół, mur., 1912.
 - b. ogrodzenie z bramą, mur., ok.1912,
 - c. plebania, mur., 1 ćw.XX.
- 35. SZKOŁA, ob. dom, ul. Chodzieska 5 mur., pocz.XX.
- 36. ZESPÓŁ DWORCA PKP:
 - a. dworzec, mur., pocz.XX,
 - b. budynek magazynowy, mur., pocz.XX.
- 37. CMENTARZ EWANGELICKO-KATOLICKI, czynny, k.XIX.
- 38. CMENTARZ KATOLICKI, PRZYKOŚCIELNY, nieczynny, poł.XIX.

ul. Chodzieska

- 39. DOM Nr 1, mur., pocz.XX.
- 40. DOM Nr 22, mur., ok.1920.
- 41. DOM Nr 27, mur., pocz.XX.

ul. Dworcowa

- 42. DOM Nr 17, mur., pocz.XX.
- 43. DOM Nr 19, mur., pocz.XX.

ul. Kościelna

- 44. DOM Nr 8, mur., 4 ćw.XIX.
- 45. DOM Nr 17, ob. Nadleśnictwo Kaczory, mur., k.XIX.

ul. Nad Stawami

- 46. DOM Nr 7, mur., pocz.XX.

KRZEWINA

47. ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY:

- a. dwór, Nr 5, mur., 1912,
- b. dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 7 i 8, mur., 2 poł.XIX,
- c. obora i stajnia, ob. obora, mur., pocz.XX,
- d. dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 9 i 10, mur., 2 poł.XIX,
- e. dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 11, 12, 13, mur., 2 poł.XIX,
- f. park, poł.XIX.

MORZEWO

48. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO:

- a. kościół, mur., 1908,
- b. brama z figurą Najśw. Panny Marii i Chrystusa, mur., ok.1908,
- c. mur przy kościele, mur., ok.1908,
- d. plebania, Nr 76, mur., 1 ćw.XX,
- e. cmentarz katolicki, czynny, pocz.XX.

49. ZESPÓŁ SZKOŁY:

- a. szkoła, Nr 160, mur., pocz.XX,
- b. budynek gospodarczy, mur./szach., pocz.XX.

50. SZKOŁA, ob. przedszkole, Nr 99, mur., pocz.XX.

51. ZAGRODA Nr 81:

- a. dom, mur., 2 poł. XIX,
- b. budynek mieszkalno-gospodarczy, mur., 2 poł.XIX.

52. DOM Nr 16, mur., ok.1920.

53. DOM Nr 18, mur., ok.1920.

54. DOM Nr 39, mur., ok.1920.

55. DOM Nr 55, mur., pocz.XX.

56. DOM Nr 60, mur., pocz.XX.

57. DOM Nr 78, mur., pocz.XX.

58. DOM Nr 82, mur./drewno, poł.XIX

59. DOM Nr 87, mur., k.XIX.

60. DOM Nr 90, Zakład Produkcji Handlowej Morzewo, mur., pocz.XX..

61. DOM Nr 93, mur., pocz.XX.

62. DOM Nr 101, mur., pocz.XX.
63. DOM Nr 119-120, mur., 2 poł.XIX.
64. ZABUDOWA ULICY STODOLNEJ, we wsch. części wsi:
a. stodoły I-IV, drewno, pocz.XX,
b. stodoła V, mur., pocz.XX.
65. MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ, 1939.
66. CMENTARZ KATOLICKI, nieczynny, 2 poł.XIX.
67. CMENTARZYSKO KULTURY POMORSKIEJ, stan. 1
68. KAPLICZKA PRZY SZKOLE, mur., k.XIX.

PRAWOMYŚL

69. DOM Nr 5, mur., pocz.XX.
70. DOM Nr 8, mur., 1908, przebud.
71. DOM Nr 15, mur., 2 poł.XIX.
72. CMENTARZ EWANGELICKO/KATOLICKI, nieczynny, 2 poł.XIX.

RÓWNOPOLE

73. SZKOŁA, ob. dom Nr 20, mur., pocz.XX.
74. ZESPÓŁ DRÓŻNICÓWKI:
- 75 a. dróżnicówka, mur., pocz.XX,
b. budynek gospodarczy, mur./szach., pocz.XX.
76. CMENTARZ EWANGELICKO/KATOLICKI, czynny, 4 ćw.XIX.

RZADKOWO

77. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, OB. PAR. P.W.
MB ANIELSKIEJ:
a. kościół, mur., 1938,
b. kaplica p.w. MB Łaskawej, mur., 1868, przebud.,
c. kapliczka z figurą Najśw. Serca PJ, mur., pocz.XX.
78. ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNY:
a. pałac, ob. szkoła, mur., 2 poł.XIX,
b. spichlerz, Zakład Rolniczo-Usługowy MEJEM, mur., 2 poł.XIX,
c. obora, ZRU MEJEM, mur., 2 poł.XIX,
d. gorzelnia, mur., poł.XIX,
d. park, 2 poł.XIX,

e. mur otaczający park, 2 poł.XIX.

79. MŁYN Nr 1, mur., pocz.XX.

80. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 26, mur., k.XIX.

81. KAPLICZKA Z KRZYŻEM, na cmentarzu, mur., XIX/XX.

82. KAPLICZKA Z FIGURĄ ŚW. WAWRZYŃCA, mur., 2 poł.XIX.

83. CMENTARZ EWANGELICKO/KATOLICKI, czynny, 4 ćw.XIX.

84. GRODZISKO, stan. 8

ŚMIŁOWO

85. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MAŁGORZATY:

a. kościół, mur., 1912.

b. owczarnia (folwark proboszczowski), mur., ok.1870, ob. rozebrany

c. stajnia (folwark proboszczowski), mur., 2 poł.XIX.

86. SZKOŁA, ob.nieużytkowana ul. Zelgniewska 2, mur., 4 ćw.XIX.

87. SZKOŁA, ul. Piłska 40, mur., pocz.XX.

88. POCZTA, ul. Piłska 32, mur., pocz.XX.

89. DOM, ul. Kaczorka 28, mur., k.XIX.

90. DOM, ul. Piłska 28, mur., pocz.XX.

91. DOM, ul. Piłska 34, mur., pocz.XX.

92. DOM, ul. Piłska 44, mur., 1 ćw.XX.

93. GORZELNIA, Zakład Rolniczo-Przemysłowy Śmiłowo, ul. Piłska 46
mur., pocz.XX, przebud.

94. ZAGRODA MŁYŃSKA:

a. młyn, ob. magazyn, ul. Piłska 43, mur., k.XIX,

b. spichlerz, ul. Piłska 43, mur., k.XIX,

c. dom młynarza, ob. dom ul. Piłska 41, mur., k.XIX.

95. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł. XIX.

96. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, XIX/XX.

97. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, pocz.XIX.

98. MIEJSCE PO CMENTARZU EWANGELICKIM, poł.XIX.

ZEGNIEWO

99. DZWONNICA, mur., 1929.

100. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

- a. dwór, Nr 48, ob. częściowo kaplica, mur., 1 poł.XIX,
- b. stajnia, ob. dom mieszkalno-gospodarczy Nr 53, mur., 1883,
- c. owczarnia, ob. dom mieszkalno-gospodarczy Nr 50, mur., 2 poł.XIX,
- d. budynek gospodarczy, mur., poł.XIX,
- e. stodoła, mur., poł.XIX,
- f. dom mieszkalny – rządcówka, mur., poł.XIX,
- g. budynek mieszkalny i inwentarski, mur., poł.XIX,
- h. stodoła, mur., poł.XIX,
- i. budynek mieszkalny i inwentarski, mur., poł.XIX,
- j. spichlerz i stajnia, ob. budynek mieszkalny i inwentarski, mur., poł.XIX,
- k. magazyn techniczny, mur., poł.XIX,
- l. przechowalnia warzyw, ob. obora, mur., poł.XIX.

101. POCZTA, Nr 10, mur., 1913.

102. NADLEŚNICTWO, ob. dom Nr 30, mur., k.XIX, rozebrany

103. SKLEP, Nr 36 (opuszczony), mur., 2 poł.XIX.

104. PIEKARNIA, ob. dom Nr 21, mur., pocz.XX.

105. DOM Nr 11, mur., pocz.XX.

106. DOM Nr 15, mur., 2 poł.XIX.

107. DOM Nr 16, mur., pocz.XX.

108. DOM Nr 17/18, mur., 3 ćw.XIX.

109. DOM Nr 21, mur., pocz.XX.

110. DOM Nr 22, mur., pocz.XX.

111. DOM Nr 41, mur., pocz.XX.

112. DOM Nr 55, mur., pocz.XX.

113. DOM Nr 57, mur., pocz.XX.

114. DOM Nr 61, mur., 2 poł.XIX.

115. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł.XIX.

116. CMENTARZYSKO KURHANOWE - stan. Nr 72.

ŻABOSTOWO

117. BUDYNEK STRAŻY GRANICZNEJ, mur., ok.1930.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).

Na terenie gm. Kaczory brak jest zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków

3.4. Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki kulturowe, parki krajobrazowe – wykaz).

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3, pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej cytowana wyżej ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz krajobrazów kulturowych (art. 6 ust. 1, pkt. 1 lit. a i b). Ochrona krajobrazu kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego wynikających ze stosownych przepisów o ochronie przyrody.

Obszar gminy Kaczory posiada w swoich granicach terytorialnych obszar chronionego krajobrazu, program Natura 2000, ponadto na terenie gminy ustanowiony jest rezerwat przyrody.

Ø **Obszar chronionego krajobrazu Dolina Noteci** Na terenie gminy Kaczory zgodnie z Rozporządzeniem Nr 25/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 31 października 2007 r. w sprawie obszaru chronionego krajobrazu *Dolina Noteci*” przebiega fragment północnej granicy chronionego krajobrazu Doliny Noteci w okolicy miejscowości: Zelgniewo i Śmiłowo.

Ø Natura 2000 – Dolina Noteci 5/7 PLH30004

Na terenie gminy Kaczory przebiega fragment północnej granicy specjalnych obszarów ochrony siedlisk objętych programem Natura 2000, która przebiega na pd. od miejscowości: Dziembowo, Krzewina, Morzewo, Rzadkowo, Prawomyśl

- **Rezerwat przyrody „Torfowisko Kaczory”**, Monitor Polski Nr 35, poz. 301 z 1994 r.

3.5. Zabytki archeologiczne.

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem(art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe i obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące i skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Na terenie gminy Kaczory znajdują się 3 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
Morzewo, stan. 1	38-27/14	cmentarzysko	4
Rzadkowo, stan. 8	38-28/10	grodzisko	5
Zelgniewo	35-28/151	cmentarzysko kurhanowe	1

1/ stan zachowania dobry, nie wymagający żadnych zabiegów konserwatorskich

4/ wymagają badań sondażowych w celu ustalenia stanu zachowania substancji zabytkowej

5/ wymaga oznakowania i odsłonięcia rzeźby

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Na terenie gminy zarejestrowano 5 stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT
Rzadkowo, stan. 8	38-28/10	grodzisko
Zelgniewo	35-28/151	cmentarzysko kurhanowe
Śmiłowo, stan. 27	37-26/66	cmentarzysko kurhanowe
Kaczory, stan.7	37-27/3	cmentarzysko kurhanowe
Kaczory, stan.6	38-27/62	cmentarzysko kurhanowe

3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniższe tabele prezentują zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Kaczory

3.5.3.1. Kategorie faktów osadniczych w obrębie stanowisk archeologicznych

GMINA KACZORY Kategorie faktów osadniczych w obrębie stanowisk								Ogólna ilość stan. archeo.
Grodziska	Cmentarzyska płaskie	Cmentarzyska kurhanowe	Osady	Punkty osadnicze	Ślady osadnicze	Inne	Ilość Faktów osadn.	
1	6	4	73	45	64	4	197	145

3.5.3.2. Ilość stanowisk archeologicznych z terenu gminy Kaczory zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość	w tym wpisanych do rejestru
a. grodziska	1	1
b. osady	130	x
c. cmentarzyska	10	2
d. inne	4	x
Razem	145	3

Gmina Kaczory leży w obrębie trzech mezoregionów: Pojezierze Krajeńskie, Dolina Gwdy i Dolina Środkowej Noteci. Pod względem morfologicznym jest rozległą wysoczyzną, dość znacznie pofałdowaną, rozciętą rynnami jezior i dolinami małych cieków wodnych. Po względem ukształtowania powierzchni gminę Kaczory można podzielić na dwie zasadnicze części: powierzchnię na północ od pradoliny, którą stanowi wysoczyzna z ciągiem czołowo morenowych wzgórz i pagórków oraz południową część gminy, którą stanowi obniżenie pradolinne. Krawędź wysoczyzny jest mocno porożcinana stromymi dolinami bocznymi, między innymi w Dziembowie, Krzewinie i Morzewie.

Teren ten w pradziejach nie był zbyt atrakcyjny osadniczo, między innymi z powodu pokrycia zwartym kompleksem lasów. Rozmieszczenie pozostałości osadnictwa jest nierównomierne i wykazuje wyraźną zależność od sieci hydrograficznej. Stanowiska położone są głównie przy krawędziach wykształconych dolin cieków. Na wysoczyznach występuje mniej pradziejowych stanowisk archeologicznych, przy większym udziale stanowisk wczesno i późnośredniowiecznych, przy czym zawsze w pobliskim sąsiedztwie cieków lub ich dolin.

Stanowiska usytuowane są nad małymi jeziorami - jak Bagienne, Czarne, Piaseczno, Zabłocie. W Śmiłowie wyraźne zagęszczenie osadnictwa pradziejowego szczególnie w zakresie epoki kamienia i okresu wpływów rzymskich rysuje się wokół cieków wpadającego do jeziora Kopcze oraz wokół jeziora Jaracz. Stanowiska archeologiczne występują także wokół zabudowań wsi Kaczory, Krzewina i Zelgniewo. Wyraźne skupisko pozostałości po dawnym osadnictwie odnotowuje się w okolicy wsi

Zelgniewo i Brodnej, wokół rozciągających się tam cieków wodnych i podmokłych łąk. Uwzględniając chronologię osadnictwo trwało nieprzerwanie na tym obszarze od mezolitu, poprzez neolit i epokę brązu aż do średniowiecza włącznie.

Najstarsze ślady osadnictwa związane są z okupowaniem przez krótkotrwałe obozowiska mezolitycznych społeczności myśliwsko – rybackich krawędzi małych dolin między innymi w pobliżu wsi Brodnej i Rzadkowo. Wśród punktów osadniczych z okresu brązu i żelaza szczególną wartość reprezentują osady ludności kultury łużyckiej i pomorskiej w okolicach Zelgniewa i Brodnej i Morzewa. Uwagę zwraca osadnictwo z okresu wpływów rzymskich w rejonie Zelgniewa. W okresie średniowiecza kształtuje się obecny układ miejscowości, stąd koncentracja osadnictwa średniowiecznego w większości miejscowości jak Morzewo, Rzadkowo, Dziembowo, Zelgniewo. Osadnictwo średniowieczne dokumentują zarówno obiekty o niewielkim rozrzucie ułamków ceramicznych jak też obiekty rozległe, o wielocentrycznych układach materiału archeologicznego jak wokół Dziembowa i Morzewa, stanowiące niewątpliwie pozostałości średniowiecznych wsi. Wokół Brodnej osadnictwo wczesnośredniowieczne i średniowieczne należy wiązać z trzebieżą lasów, które dopiero w XIV i XV wieku przybrało większe rozmiary.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
BRODNA	CMENTARZ EWANGELICKI	3
DZIEMBOWO	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. PIOTRA I PAWŁA	4
DZIEMBOWO	PARK	3
KACZORY	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW.ANDRZEJA BOBOLI	4
KACZORY	CMENTARZ EWANG./KATOLICKI	3
KRZEWINA	PARK	3

MORZEWO	KOŚCIÓŁ P.W. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO	4
MORZEWO	MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ	4
MORZEWO	CMENTARZ KATOLICKI	3
PRAWOMYŚL	CMENTARZ EWANG./KATOLICKI	3
ŚMIŁOWO	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW.MAŁGORZATY	4

Źródło: Raport o stanie zabytków gminie Kaczory –Piła, maj 2004 r.

LEGENDA:

- 1. Bardzo zły**
- 2. Zły**
- 3. Dostateczny**
- 4. Dobry**
- 5. Bardzo dobry**
- 6. Bardzo dobry**

- Kościół parafialny rzymsko - katolicki p.w. Piotra i Pawła w Dziembowie z 1873 r. wraz z skromnym wyposażeniem znajduje się w dość dobrym stanie technicznym po przeprowadzonym remoncie dachu wykonanych w 1989 roku. W 2005r. wykonano nową aranżację wnętrza. Obecnie budynek wymaga założenia izolacji poziomej, naprawy obróbek blacharskich i rynien, usunięcia cementowych fugowań ścian zewnętrznych i wykonanie nowych wapiennych.
- Dawny zbór ewangelicki obecnie kościół rzymsko - katolicki p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach z 1912r. znajduje się w stanie dobrym,
- Kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie z 1908r. jest w złym stanie technicznym. W końcu lat 80-tych XX w. na sklepieniu i murach obwodowych kościoła odnotowano istnienie się zarysowań, proces ten pogłębiał się wraz z upływem lat. Kościół znajduje się w złym stanie technicznym wymagającym niezwłocznego remontu na podstawie opracowanej przez dra Lecha J. Engela z ekspertyzy o stanie technicznym zawierającej program naprawczy w/w kościoła i sporządzonego przez tegoż autora projektu. Na wykonanie powyższych prac Parafia uzyskała stosowne

pozwolenie. W pierwszej kolejności należy wykonać zabezpieczenie ścian przed dalszym wychylaniem się, wyeliminować działanie rozporu więźby dachowej na ściany, w miejscach pęknięć zrobić scalenie i wzmocnienie sklepień i ścian wraz z remontem wieży wraz z wymianą i ujednoliceniem pokrycia dachów.

- Kościół parafialny p. w św. Małgorzaty w Śmiłowie zbudowany w latach 1903-05 posiadający jednolite neogotyckie wyposażenie. Około 1976 roku zostało wymienione pokrycie wieży z dachówki na blachę miedzianą. W 1988r. przeprowadzono renowację drewna, polichromii posągów w ołtarzach, ławkach konfesjonałach i prospekcje organowym przez warsztat stolarsko snycerski M. Byczyńskiego z Wyrzyska. Obiekt znajduje się w stanie dobrym.
- Parki w Dziembowie i Krzewinie znajdują się w stanie dostatecznym ich granice i układ kompozycyjny w znacznej mierze się zachowały. Wymagają bieżących prac pielęgnacyjno - rewaloryzacyjnych. Na terenie parku w Dziembowie znajdował się pałac, który w chwili obecnej nie istnieje.
- Cmentarze na terenie gminy znajdują się w znacznym stopniu w dostatecznym stanie. Cmentarz w Prawomyślu jest po wycince samosiewów w części ewangelickiej i w trakcie budowy nowego ogrodzenia. Pozostałe a więc w: Brodnej, Kaczorach, Morzewie wymagają większych prac zarówno sanitarno - porządkowych jak i rewaloryzacyjnych.
- Miejsce pamięci narodowej poświęcone Ofiarom Gór Morzewskich na obrzeżach wsi Morzewo związane z rozstrzelaniem 45 .mieszkańców powiatu chodzieskiego w dniu 7 listopada 1939r. znajduje się w stanie dobrym. W latach 2003-4 wykonano na jego terenie prace remontowe

Wszystkie prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwoleń Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.

Na terenie gminy Kaczory brak jest zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Ochroną konserwatorską objęte są następujące zespoły zabytków ruchomych, znajdują się one w stanie dobrym i dostatecznym:

- zespół jednolitego neobarokowego wyposażenia z ok. 1908 r. kościoła par. p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie – 29 obiektów, między innymi: ołtarz główny i boczne wraz z obrazami i rzeźbami, prospekt organowy, ambona, chrzcielnica, konfesjonały, witraże, polichromie.
- pojedyncze obiekty w kościele p.w. św. Piotra i Pawła w Dziembowie- 4 obiekty
- zespół jednolitego neogotyckiego wyposażenia z pocz. XX w. kościoła par. p.w. św. Małgorzaty w Śmiłowie – 16 obiektów, między innymi: ołtarz główny i boczne, chrzcielnica, witraże, konfesjonały
- pojedyncze obiekty w kościele par. p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach – 4 obiekty
- pojedyncze obiekty w kościele par. p.w. MB Anielskiej w Rzadkowie – 2 obiekty

Razem – 66 obiektów

Do najciekawszych wystrojów obiektów sakralnych należy neogotyckie wyposażenie kościoła św. Małgorzaty w Śmiłowie i neobarokowe kościoła p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie, które należy wpisać do rejestru zabytków.

4.1.3. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu

ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Historyczna zabudowa wsi Kaczory, Morzewo, Rządkowo, Dziembowo, Zelgniewo, nakazuje szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w ich obrębie.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, kopalń kruszywa, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółwić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę

egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytnie.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.

a) nieruchomości

Na terenie gminy Kaczory występuje 17 zewidencjonowanych cmentarzy w tym 5 wpisanych do rejestru zabytków. Jest to najbardziej zagrożony pod względem konserwatorskim obszar. Cmentarze te w przeważającej większości są nieczynne i nie zagospodarowane więc ulegają postępującej degradacji. Niektóre z nich są nieogrodzone stąd pozostałości starych nagrobków i metalowych krat z uwagi na łatwy dostęp oraz na zarosnięcie samosiejkami i licznymi krzewami są zagrożone kradzieżą

Gmina Kaczory ma obowiązujących 7 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących następujące miejscowości lub ich fragmentów Morzewo, Krzewina, Dziembowo, Zelgniewo, Rzadkowo, Kaczory, Śmiłowo, nie posiada natomiast ogólnego planu będącego prawem miejscowym. W miejscowościach Morzewo, Krzewina, Dziembowo, Kaczory, Śmiłowo wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej oraz zamieszczono spisy obiektów będących w ewidencji WWKZ. Pozostałe miejscowości nie posiadają miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Fakt ten z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest istotnym zagrożeniem dla zabytków nieruchomości figurujących w ewidencji WWKZ. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pozostałe - wpis do rejestru zabytków, dotyczy nielicznej grupy obiektów w gminie Kaczory, zaś uznanie za pomnik historii i utworzenie parku kulturowego, obecnie gminy nie dotyczy. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony historycznych założeń ruralistycznych, zespołów folwarcznych, wspomnianych wyżej cmentarzy i parków nie wpisanych do rejestru zabytków oraz pojedynczych obiektów architektury spowodować może nieodwracalne, daleko idące

przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe oraz architektoniczne krajobrazu kulturowego gminy. Znacznym zagrożeniem dotyczącym układów ruralistycznych wsi jest degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Wymiana historycznej tkanki budynków w postaci oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, ceramicznego pokrycia dachowego, a także pozbawianie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych, powiększanie otworów okiennych lub ich zamurowywanie oraz nieharmonijna rozbudowa negatywnie wpływa nie tylko na same obiekty ale także na historyczny wygląd zabudowy wsi

b) ruchomych

W stosunku do najcenniejszych zabytków ruchomych w gminie znajdujących się w kościele par. p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie ważny jest stan techniczny kościoła z pogłębiającymi się zarysowaniami i odchyleniami ścian i sklepień co może negatywnie wpływać na stan obiektów ruchomych w świątyni. Na usunięcie wyżej wymienionych zagrożeń została opracowana ekspertyza i projekt dr-a J. Engela będący podstawą do prac zabezpieczających i remontowych.

c) archeologicznych

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie gminy Kaczory, są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szeroko płaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje:

- budowa dróg w Morzewie z drogą do Rzadkowa
- rozbudowa szkoły podstawowej o budynek hali sportowej w miejscowości Dziembowo
- Kanalizacja w Brodnej
- Kanalizacja w Krzewinie
- Budowa studni głębinowej w Morzewie
- Budowa dróg w Śmiłowie, Zelgniewie, Prawomyslu, Brodnej, Jeziorkach, Śmiłowie,

- Uzbrojenie terenu pod budownictwo mieszkaniowe w Kaczorach, Śmiłowie i Jeziorkach
- Budowa studni głębinowej w Kaczorach
- Baza turystyczna nad jeziorem Kopcze z zagospodarowaniem terenu
- Budowa drogi nad łąkami Prawomyśl – Dziembówko z wjazdami do Rzadkowa, Morzeza i Dziembowa.
- Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Kaczorach

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ochroną objęte są nawarstwienia kulturowe najstarszych wsi Śmiłowa i Zelgniewa powstałych od XV w., reprezentujących ulicowe układy oraz Morzezo, wieś owałnica założona w 1578r.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (wynikająca ze studium ochrona zabytków nieruchomych i dziedzictwa archeologicznego).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kaczory zostało przyjęte uchwałą Nr XX/2/98 Rady Gminy Kaczory z dnia 27 lutego 1998 roku..

- Ø W rozdziale 3 zatytułowanym „Uwarunkowania kulturowe ” w podrozdziale 3.1 i 3.1.1 zawarto zarys historyczny gminy Kaczory i jej poszczególnych miejscowości.
- Ø W rozdziale 3.2. omówiono układ przestrzenny oraz charakter historycznej zabudowy na terenie gminy Kaczory oraz wymieniono zabytki poszczególnych miejscowości
- Ø W rozdziale 3.3. „Ocena wartości kulturowych i postulaty ochrony konserwatorskiej” określono zasady ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji konserwatorskiej, w tym również zabytków archeologicznych.

- **zapisy dotyczące ochrony konserwatorskiej obiektów wpisanych do rejestru zabytków:**

„na terenie obszaru gminy Kaczory występują obiekty wpisane do rejestru zabytków: architektura świecka i sakralna, założenie parkowe w Dziembowie i Krzewinie, cmentarze ewangelickie w Brodnej, Kaczorach i Prawomyślu, cmentarz katolicki w Morzewie, oraz miejsce pamięci narodowej w Górach Morzewskich. Wszystkie obiekty wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim „Ustawy o ochronie dóbr kultury”. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, zmiany funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

- **zapisy dotyczące ochrony konserwatorskiej obiektów znajdujących się w ewidencji WKZ**

„ na omawianym obszarze występuje historyczna zabudowa mieszkalna, objęta ochroną konserwatorską. W przypadku obiektów historycznych objętych ochroną konserwatorską, znajdujących się w ewidencji WKZ należy również zasięgnąć opinii WKZ, który określi dopuszczalność prowadzonych prac, ich zakres i zalecaną formę architektoniczną. Dla budynków ujętych w ewidencji a nie wpisanych do rejestru zabytków, dopuszcza się wymianę zabudowy w przypadku, gdy jest to uzasadnione względami technicznymi lub planistycznymi, po uprzednim uzyskaniu akceptacji WKZ.

- **zapisy dotyczące ochrony zabytków archeologicznych**

„osobnym zagadnieniem ochrony konserwatorskiej miejscowości o metryce średniowiecznej jest wymóg konsultowania z WKZ wszelkich prac ziemnych prowadzonych na obszarach stanowisk archeologicznych. Rozpoznane i zinwentaryzowane stanowiska archeologiczne stanowią dobro kultury i są objęte ochroną konserwatorską.”

- **postulaty konserwatorskie**

- dla wsi Dziembowo, Morzewo i Rzadkowo ochronę dobrze zachowanych historycznych układów przestrzennych
- dla wsi Śmiłowo zachowanie układu drożnego o średniowiecznej metryce

- o ochrona ekspozycji terenów nadnoteckich w Morzewie i Rzadkowie.

Ø W rozdziale III. 1. omówiono obszary objęte ochroną na podstawie przepisów szczególnych - obszar chronionego krajobrazu, rezerwat przyrody, pomniki przyrody, lasy ochronne, gleby wysokich klas bonitacyjnych, obszary udokumentowanych złóż kopalin, obszary ochrony wód podziemnych. .

Studium wymaga zmiany, w której uwzględni się zarówno wymagane standardy zapisu, jak również podstawy prawne, jakie nastąpiły w okresie po uchwaleniu studium

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Kaczory

Gmina Kaczory nie posiada Gminnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Obowiązuje osiem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości w gminie, z czego wszystkie zawierają zapisy pozwalające na ochronę zabytków nieruchomych i archeologicznych. Są to:

- 1) uchwała XXIX/161/2005 Rady Gminy Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Morzewo – gmina Kaczory
 - w planie wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej obejmującą nawarstwienia kulturowe średniowiecznej wsi i stanowisko archeologiczne nr 3 oraz wprowadzono zapis „dla całego obszaru objętego planem przed uzyskaniem pozwolenia na budowę wprowadza się obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich prac ziemno budowlanych. W tej strefie obowiązuje inwestora wykonanie prac archeologicznych podczas robót ziemnych w obrębie wykopów budowlanych, których zakres określi WKZ droga decyzji”
- 2) uchwała XXIX/162/2005 Rady Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Krzewina
 - w planie wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej dla terenu MN 7, MN 8 oraz KDW 1 oznaczonej na rysunku nr 2, w której ochronie konserwatorskiej podlega stanowisko archeologiczne nr 30 wg. archeologicznego zdjęcia Polski 38- 27. Przed uzyskaniem pozwolenia na budowę wszelkie prace ziemne i

budowlane tutaj prowadzone wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W strefie tej nakłada się na inwestora obowiązek uzgadniania planowanych robót ziemnych w obrębie wykopów budowlanych, które WKZ określi drogą decyzji.

- z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie innych stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U z 2003r. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.)
- 3) uchwała XXIX/163/2005 Rady Gminy Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630)w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Dziembowo, gmina Kaczory
- w planie wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej dla obszaru nim objętego. W tej strefie ochronie podlegają nawarstwienia kulturowe średniowiecznej wsi – na obszarze 38 -27 wg. Archeologicznego zdjęcia Polski 9 stanowisko 53). Na w/w obszarze objętym planem (z wyjątkiem terenu położonego przy drodze prowadzącej do Kaliny) wprowadza się obowiązek: przed uzyskaniem pozwolenia na budowę uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich prac ziemno - budowlanych. W strefie tej nakłada się na inwestora obowiązek uzgadniania planowanych robót ziemnych w obrębie wykopów budowlanych, które WKZ określi drogą decyzji.
 - z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie innych stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których

istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U z 2003r. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.)

- na obszarze objętym planem nie występują inne zewidencjonowane obiekty objęte ochroną konserwatorską.

4) uchwała XXIX/164/2005 Rady Gminy Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Zelgniewo gmina Kaczory

- w obszarze objętym planem nie występują zewidencjonowane obiekty objęte ochroną konserwatorską. Z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U z 2003r. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.)

5) uchwała XXIX/165/2005 Rady Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Morzewo – droga do Kaczor, gmina Kaczory

- w planie wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej, której ochronie podlegają nawarstwienia kulturowe średniowiecznej wsi na terenie objętym planem, określonym w rysunku MN 6 i przyległym do niego terenom rolnym oznaczonym R i stanowisko archeologiczne nr 29 9 wg Archeologicznego Zdjęcia Polski oraz wprowadzono obowiązek „przed uzyskaniem pozwolenia na budowę uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich prac ziemno budowlanych. Wykonanie prac archeologicznych podczas robót

ziemnych w obrębie wykopów budowlanych, których zakres określi WKZ droga decyzji”

- Z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie innych stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U z 2003r. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.)
 - na obszarze objętym planem nie występują inne zewidencjonowane obiekty objęte ochroną konserwatorską
- 6) uchwała XXIX/166/2005 Rady Gminy Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Rządkowo – droga do Morzewa, gmina Kaczory
- w obszarze objętym planem nie występują zewidencjonowane obiekty objęte ochroną konserwatorską. Z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U z 2003r. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.)
- 7) uchwała XXXIV/199/2006 Rady Gminy Kaczory z dnia 20 października 2006 r. (Dz. Urz. Nr 192 z dn. 11.12.2006r. poz. 4501) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kaczory

- na terenie objętym planem wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej obejmującą historyczne centrum wsi, na planie oznaczono jej zasięg, obiekty wpisane do rejestru i w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W tekście planu wymieniono obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz pozostałe budynki objęte ochroną konserwatorską oraz wprowadzono zapisy ... „W przypadku przebudowy lub remontu w/w budynków zakazuje się montażu okien z PCV, zmiany podziału okien oraz zmiany rozmieszczenia okien i otworów drzwiowych w elewacjach budynku a także wymiany pokrycia dachowego na blachę dachówkopodobną; instalowanie tablic i reklam wymaga zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wykończenie zewnętrzne budynków w strefie ochrony konserwatorskiej winno być kontynuacją tradycyjnych technik budowlanych”
- Ochrona konserwatorska zabytków archeologicznych obejmuje: historyczne centrum wsi Kaczory , na terenie którego ochronie podlegają starożytne i, średniowieczne i nowożytne nawarstwienia kulturowe oraz zewidencjonowane stanowiska archeologiczne stwierdzone na podstawie Archeologicznego Zdjęcia Polski 38-27 i wymienione w tekście planu oraz oznaczone na rysunku planu. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek) przed uzyskaniem pozwolenia na budowę), uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem lub zabudowywaniem terenu, celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych na w/w obszarach. Z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

8) uchwała VI/39/2007 Rady Gminy Kaczory z dnia 25 maja 2007 r. (Dz. Urz. Nr 129 z 10.09.2007r. poz. 2937)w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Śmiłowo, gmina Kaczory

- na terenie objętym planem wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej obejmującą historyczne centrum wsi, na planie oznaczono obiekty wpisane do rejestru i w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W tekście planu wymieniono kościół św. Małgorzaty jako wpisany do rejestru zabytków oraz pozostałe budynki objęte ochroną konserwatorską oraz wprowadzono zapisy ... „Roboty budowlane w w/w obiektach wymagają opinii Wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wykończenie zewnętrzne budynków w strefie ochrony konserwatorskiej winno być kontynuacją tradycyjnych technik budowlanych”
- ochrona konserwatorska zabytków archeologicznych obejmuje: historyczne centrum wsi Śmiłowo, na terenie którego ochronie podlegają starożytne i, średniowieczne i nowożytne nawarstwienia kulturowe oraz zewidencjonowane stanowiska wymienione w tekście planu stwierdzone na podstawie Archeologicznego Zdjęcia Polski 37-27 i stanowiska ustalone przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które także oznaczono na rysunku planu. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek) przed uzyskaniem pozwolenia na budowę), uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem lub zabudowywaniem terenu, celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych na w/w obszarach. Z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem zabytków.

4.4. Uwarunkowania wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Kaczory na lata 2005-2013

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Kaczory na lata 2005-2013 został wprowadzony uchwałą nr 103/2005 Wójta Gminy Kaczory z dnia 18 lutego 2005 roku. Jest to dokument o charakterze strategicznym stanowiącym integralną część Strategii Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Gminy Kaczory oraz Studium Kierunków zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kaczory. Plan Rozwoju Lokalnego przedstawia sytuację społeczno – ekonomiczną gminy, formułuje cele oraz zawiera opis strategii zmierzającej do osiągnięcia rozwoju społecznego i gospodarczego. Wyznacza źródła finansowania projektów inwestycyjnych i organizacyjnych. Służy jako punkt odniesienia dla działań o charakterze rozwojowym, podejmowanych wyłącznie z zasobów środków własnych, jak również pozwala określić wysokość środków z funduszy unijnych. Jest niezbędnym czynnikiem przy ubieganiu się o środki unijne dostępne w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Dotyczy przede wszystkim inwestycji, których wykonanie może być dofinansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz innych źródeł zewnętrznych.

Cel, będący podstawowym założeniem planu rozwoju lokalnego gminy Kaczory brzmi:” Gmina Kaczory obszarem zrównoważonego rozwoju opartego na zdobyczach nowych technologii, zapewniająca bezpieczne i dostatnie życie swoim mieszkańcom. Przyjazna i otwarta na świat z dobrym zapleczem dla rekreacji i wypoczynku”.

Ø Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Kaczory określa szczególne obszary, które stanowią wyodrębnione elementy przestrzeni gminy, między innymi „**obszary**

ochrony dóbr kultury” Obszar ten wraz z innymi zapisany w priorytetach i celach pierwszorzędnych traktuje się jako obszary rozwoju społeczno gospodarczego, priorytetowe na lata 2005-2006.

Ø Natomiast wśród obszarów zapisanych w celach drugorzędnych przeznaczonych do realizacji w latach 2007-2013 wymienia się:

- Obszary zabytkowych układów urbanistycznych
- Obszar chronionego krajobrazu
- Obszar ochrony dziedzictwa kulturowego

Ø W rozdziale 6.0. sporządzono „wykaz głównych zabytków znajdujących się na terenie gminy Kaczory” oraz ujęto zapis: „ na terenie gminy znajduje się 255 zewidencjonowanych i nierozpoznanych stanowisk archeologicznych nie ujętych w powyższym wykazie zabytków a stanowiących dobro kultury i objętych ochroną konserwatorską”

4.5. Uwarunkowania wynikające ze „Strategii Rozwoju Gospodarczego Gminy Kaczory na lata 2001-2015”.

„ Strategia Rozwoju Gospodarczego Gminy Kaczory na lata 2001 – 2010” przyjęta została Uchwałą Nr XV (99) 2001 Rady Gminy Kaczory z dnia 26 marca 2001 roku. Określiła cele strategiczne gminy w tym okresie, wizerunek gminy, do którego należy dążyć w perspektywie najbliższych kilkunastu lat oraz wskazała priorytety samorządu w działaniu na rzecz zaspakajania potrzeb mieszkańców. Strategia ujmuje główne kierunki działania samorządu wskazując jednocześnie priorytety tej działalności w najbliższych latach. Dokument zawiera cele i kierunki działania odpowiednie dla danego obszaru życia społeczno-gospodarczego oraz alternatywne warianty rozwoju każdego z obszarów. Określone cele niezbędne, pierwszorzędne i drugorzędne w poszczególnych obszarach życia społeczno – gospodarczego odpowiadały na pytanie „Co należy zrobić albo jakie podjąć działania, aby wzmocnić mocne strony i wykorzystać szanse rozwoju oraz zlikwidować słabe strony i zniwelować zagrożenia ?”.

Poszczególnym celom dla określenia szczegółowego sposobu ich realizacji przypisano kierunki działania, wskazując jednocześnie na sposób ich realizacji. Wizja rozwoju Gminy Kaczory kreślona w perspektywie do roku 2010 została sformułowana w następujący sposób: **„Gmina Kaczory obszarem zrównoważonego rozwoju opartego na zdobyczach nowych technologii, zapewniająca bezpieczeństwo i dostatnie życie swoim mieszkańcom. Przyjazna i otwarta na świat z dobrym zapleczem dla rekreacji i wypoczynku.”**

Jednakże Strategia nie wypracowała sposobu włączenia zabytków w rozwój Gminy w planowanym okresie. Podsumowując, „Strategia” nie formułuje wniosków dotyczących wykorzystania zabytków jako jednego z ważnych elementów podnoszących atrakcyjność gminy, sprzyjających rozwojowi turystyki na jej terenie.

„Strategia Rozwoju Gospodarczego Gminy Kaczory na lata 2001 – 2010” została wypracowana w powiązaniu z wcześniej przeprowadzoną analizą SWOT, która ujmuje stan obecny oraz perspektywy rozwoju Powiatu. Analiza SWOT jest jednym z elementarnych narzędzi diagnostycznych, opisującym stan obecny analizowanego obszaru. Składa się z opisu jego czterech elementów: mocnych i słabych stron – czyli pozytywnych i negatywnych warunków wewnętrznych oraz szans i zagrożeń – czyli pozytywnych i negatywnych warunków zewnętrznych. Także analiza SWOT w żadnym punkcie nie formułuje wniosków dotyczących roli zabytków w rozwoju turystyki na terenie gminy.

4.6. Uwarunkowania wynikające z „Programu ochrony środowiska gminy Kaczory na lata 2004 - 2011”

Program Ochrony Środowiska Gminy Kaczory został uchwalony uchwałą nr XX/122/2004 Rady Gminy Kaczory z dnia 29 grudnia 2004 r. Ma za zadanie wyznaczenie celów i zadań ekologicznych, których jest podstawą właściwej polityki ekologicznej samorządu gminy. Nadrzędnym celem programu jest rozwój społeczno – gospodarczy gminy w harmonii z wymogami ochrony środowiska: „Zrównoważony rozwój gminy, w którym środowisko przyrodnicze i jego ochrona mają znaczący wpływ na rozwój społeczno – gospodarczy tego obszaru.”

Posiadanie programu jest często warunkiem otrzymania środków finansowych w tym pomocowych na duże projekty inwestycyjne.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Kaczory zawiera informacje dotyczące środowiska kulturowego gminy.

- Ø W rozdziale 3.2.1.2. Turystyka i rekreacja wymienia się najważniejsze obiekty zabytkowe gminy. W podrozdziale: Plany rozwoju zapisano: „Istotne dla kształtowania krajobrazu kulturowego będzie zachowanie kompozycyjnych układów wsi oraz odpowiednie utrzymanie obiektów zabytkowych objętych ochroną konserwatorską”.

4.7. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Obszar gminy Kaczory posiada w swoich granicach terytorialnych obszar chronionego krajobrazu. Ponadto na terenie gminy ustanowione są użytki ekologiczne i rezerwat torfowiskowy.

Użytki ekologiczne – art. 30 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody podaje definicję użytków ekologicznych: *„Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów (...), jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nie użytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin i zwierząt, w tym miejsca ich sezonowego przebywania lub rozrodu.*

Użytki ekologiczne zostały ustanowione przez Radę Gminy w 2007 roku i obejmujące tereny szczególnie atrakcyjne dla ekosystemu, o szczególnych walorach krajobrazowych, dla zachowania niezmięnionej formie szaty roślinnej i bytujących tam zwierząt; znajdują się one na następujących obszarach:

- Ø Obręb ewidencyjny Śmiłowo, Leśnictwo Jeziorki, nr oddz. 151p, nr dz.7/5 o powierzchni 0,566 ha, w ewidencji gruntów jest to łąka w rzeczywistości, teren stanowi stałe miejsce bytowania i żerowania żurawia
- Ø Obręb ewidencyjny Dziembowo, Leśnictwo Kalina, nr oddz. 3336, nr dz.8333/1 o powierzchni 1,04 ha, w ewidencji gruntów jest to łąka w rzeczywistości, teren stanowi stałe miejsce żerowania zwierzyny płowej.

Teren w całości położony jest w obszarze chronionego krajobrazu Doliny Noteci.

- Ø Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr oddz. 43w, nr dz.8041/1 o powierzchni 0,98 ha, w ewidencji gruntów jest to pastwisko
- Ø Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr 43x, nr dz.8043/1 o powierzchni 0,93 ha, w ewidencji gruntów jest to łąka
- Ø Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr oddz. 43z, nr dz.8041/1 o powierzchni 0,79 ha, w ewidencji gruntów jest to bagno
- Ø Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr 43x, nr dz.8043/1 o powierzchni 0,73 ha, co stanowi zbiornik wodny.

Rezerwat torfowiskowy „Torfowisko Kaczory” położone na pn. – wsch. od miejscowości Kaczory o pow. 32,77 ha, utworzony w 1994 roku

Obszar chronionego krajobrazu - Dolina Noteci

Według definicji zawartej w ustawie o ochronie przyrody (art. 26) *obszar chronionego krajobrazu jest terenem chronionym ze względu na: wyróżniające się krajobrazowo tereny o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe w szczególności ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z masową turystyką i wypoczynkiem, lub istniejące albo odtwarzane korytarze ekologiczne.*

65% obszaru gminy Kaczory położone jest w obrębie obszaru chronionego krajobrazu.

- Ø Południowa część gminy znajduje się w obrębie obszaru chronionego krajobrazu Dolina Noteci. Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 25/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 31 października 2007 r. w sprawie obszaru chronionego krajobrazu *Dolina Noteci*” przebiega fragment północnej granicy chronionego krajobrazu Doliny Noteci w okolicy miejscowości: Zelgniewo i Śmiłowo. Obszar ten obejmuje swym zasięgiem miejscowości gminy położone na południe od nich.
- Ø Północno zachodnia części gminy położona jest w granicach obszaru chronionego krajobrazu Pojezierze waleckie i Dolina Gwdy.

Europejska sieć ekologiczna Natura 2000 – „Dolina Noteci KOD 5/7 PLH30004

Na terenie gminy Kaczory przebiega fragment północnej granicy specjalnych obszarów ochrony siedlisk objętych programem Natura 2000, która przebiega na pd. od miejscowości: Dziembowo, Krzewina, Morzewo, Rzadkowo, Prawomyśl

Pomniki przyrody - jedna z najstarszych form ochrony wartości przyrodniczych. Według definicji zawartej w ustawie o ochronie przyrody: *"pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów, a w szczególności sędziwych i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych i obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, głazy narzutowe, jaskinie"*

Status pomnika przyrody może nadać wojewoda (rozporządzenie) lub rada gminy (uchwała).

Na terenie gminy Kaczory znajduje się 7 obiektów stanowiących pomniki przyrody:

- 1) **Lipa drobnolistna w Zelgniewie** na terenie należącym do Nadleśnictwa Kaczory, Leśnictwo Zelgniewo, rośnie przy drodze Zelgniewo – Skórka obok osady leśnictwa, uznana za pomnik przyrody w 1957 r.
- 2) **Dąb szypułkowy w Jeziorkach** na obrzeżu sadu owocowego przy młodniku, 200m od zabudowań H. Kralewskiego, uznana za pomnik przyrody w 1981r.
- 3) **Dwa dęby szypułkowe w Śmiłowie** znajdujące się na podwórzu K. Czarneckiego w pobliżu kościoła, uznane za pomnik przyrody w 1982r.
- 4) **Grupa drzew w zabytkowym parku w Dziembowie:**
 - **dwa dęby szypułkowe i jeden wiąz** rosnące w pobliżu boiska sportowego – uznane za pomnik przyrody w roku 1982,
- 5) **Grupa drzew w parku wiejskim w Radkowie**
 - **trzy dęby szypułkowe, jedna lipa drobnolistna, jeden jesion wyniosły** w parku wiejskim w Radkowie, uznane za pomnik przyrody w 1982r.
- 6) **Klon położony w obrębie ewidencyjnym miejscowości Kaczory** na terenie Nadleśnictwa Kaczory, leśnictwo Kalina, oddz. 272a, wiek ok. 150 lat, rośnie na

skarpie w otoczeniu drzewostanu dębowego w pobliżu starego cmentarza, uznany za pomnik przyrody w 1994 r.

- 7) **Kasztanowiec w miejscowości Brodna** drzewo rośnie na posesji A. Pszczółki, przy drodze Śmiłowo – Zelgniewo, wśród pól, wiek ok. 200 lat, uznana za pomnik przyrody w 1994 r.

4.8. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych

- respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych
- wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych tj. układów historycznych wsi, założeń pałacowo-parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:

„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

- Ø włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- Ø uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- Ø zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- Ø wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

- Ø podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- Ø określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- Ø podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

6.1. Gminna ewidencja zabytków.

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomości

- sporządzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości objętych wojewódzką ewidencją zabytków, a także jeszcze nierozpoznanych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w oparciu o program komputerowy przekazany przez WWKZ
- określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczegółowej lokalizacji z podaniem nr dziełek geodezyjnych obiektów objętych ewidencją
- przekazanie sołtysom i radnym w każdym sołectwie 1 egz. opracowanych kart adresowych z terenów im podległych
- systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną
- rozpoznanie i wprowadzanie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.

- wykonanie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych w formie kart zespołu stanowisk archeologicznych

- sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do wpisania do rejestru zabytków
- uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji uzyskiwanych od Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP
- sporządzenie mapy dziedzictwa kulturowego gminy Kaczory z naniesioną lokalizacją obiektów i obszarów chronionych oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych, systematycznie uaktualnianą

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. malej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne)

- sporządzenie gminnej ewidencji zabytków malej architektury w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków
- określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczegółowej lokalizacji z podaniem nr działek geodezyjnych
- przygotowanie wniosków o wpisanie najciekawszych obiektów do rejestru zabytków
- nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami w celu utworzenia szlaku kapliczek i krzyży przydrożnych

6.1.4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych

- rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz niniejszego „Programu opieki nad zabytkami gminy Kaczory na lata 2008 – 2011” na stronie internetowej Urzędu Gminy Kaczory

- zlecenie wykonania tablic informacyjnych dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków
- współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów
- utworzenie na terenie gminy ścieżki dydaktycznej przedstawiającej jego historię, krajobraz i zabytki także te nie wpisane do rejestru zabytków a kształtujące jego przestrzeń i będące świadectwem jego przeszłości i oznakowanie ich tablicami informacyjnymi wykonanymi dla następujących obiektów:
 - *architektura - kościoły*: par. p.w. śś. Piotra i Pawła w Dziembowie, kościół p.w. św. Św. Andrzeja Boboli w Kaczorach, kościół p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie, kościół par. p.w. św. Małgorzaty w Śmiłowie,.
 - *zabytki techniki*: dworce kolejowe – w Kaczorach i Dziembówku zbudowane na pocz. XXw.,
 - *pomniki*: „Ofiar Gór Morzewskich” rozstrzelanych 07.11.1939 r. 45 mieszkańców pow. chodzieskiego .
 - *krajobraz*: lasy mieszane z jarami i wąwozami w okolicy Kaliny i Dziembowa i krawędź Pradoliny Noteci
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych gminy
- upamiętnienie miejsca śmierci kaprała Piotra Konieczki w 70-lecie wybuchu drugiej wojny światowej
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania

6.1.5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjum prowadzonym przez gminę

- wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy i regionu
- informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy, powiatu i województwa
- zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie i powiecie oraz przedstawienie im obiektów zabytkowych

6.1.6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

- współdziałanie z Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie informowania właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty
- nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przy czynnym udziale Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków poprzez:
 - rozpowszechnianie wśród nich informacji na temat zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej
 - zbieranie od nich informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie tych faktów w kartach adresowych obiektów
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych
- określenie zasad i możliwości udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków i figurujące w gminnej ewidencji zabytków) w ramach środków zabezpieczonych w budżecie gminy na dany rok (dotacje, ulgi podatkowe)

6.1.7. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków)

Podjęcie próby rozwiązania problemu nieczynnych cmentarzy na terenie gminy Kaczory. Ustalenie w planach zagospodarowania przestrzennego docelowych funkcji cmentarzy poprzez wyszczególnienie, które (najlepiej zachowane z licznymi nagrobkami) pozostaną cmentarzami i objęte zostaną programem rewitalizacji na miarę możliwości finansowych gminy, a które stanowiąc będą tereny zieleni urządzonej bądź pozostałości po cmentarzach z zachowaniem starodrzewia i ewentualnym zgrupowaniem pozostałości nagrobków w jednym miejscu cmentarza w formie miejsca pamięci lub lapidarium. Co do cennych zachowanych nagrobków i pozostałych elementów cmentarzy przeprowadzić inwentaryzację fotograficzną i opisową we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. W latach 2008-2011 planuje się uporządkowanie cmentarzy ewangelickich w Kaczorach, Prawomyślu, Brodnej, Jeziorkach i cmentarza katolickiego w Morzewie. Ponadto planuje się wykonanie nowego dojazdu do pomnika „Ofiar Gór Morzewskich” od strony Morzewa oraz przywrócenie skradzionych tablic ofiar zbrodni hitlerowskich na cmentarzu w Śmiłowie.

6.2. Sporządzenie wykazu obszarów ruralistycznych, zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

- współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego obiektów nieujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym gminy, do których należą m.in.
 - zespół dworsko – parkowy w Rządzkowie
 - stacje PKP w Dziembówku i Kaczorach
 - dawna szkoła w Brodnej ob. budynek mieszkalny
 - szkoły podstawowe w Dziembowie, Morzewie, Śmiłowie
 - dzwonnice w Jeziorkach i Zelgniewie;
 - plebania przy kościele p.w.św. Andrzeja Boboli w Kaczorach

- kościół par. p.w. M.B. Anielskiej w Rzadkowie
- układy ruralistyczne wytypowane do wpisu do rejestru zabytków na podstawie „Raportu o stanie zabytków w gminie Kaczory” opracowanym przez WUOZ w Poznaniu – Delegatura w Pile: na terenie gminy rozpoznano 3 historyczne układy ruralistyczne. Należą do nich: najstarsze wsie powstałe od XV w. Śmiłowo i Zelgniewo reprezentujące ulicowe układy oraz Morzewo, wieś owalnica założona w 1578r. w. Wyżej wymienione układy ruralistyczne należałoby poddać dokładnemu rozpoznaniu i dla najciekawszych oraz najlepiej zachowanych opracować studium historyczno - ruralistyczne przy współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, a w konsekwencji objąć je ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków.

6.2.1. Sporządzenie wykazu stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

Stanowiska przeznaczone do wpisu do rejestru zabytków:

Miejscowość	Nr stan	Obszar AZP	Funkcja
Śmiłowo	24	37-26/63	osada KP
Śmiłowo	27	37-26/66	cmentarzysko kurhanowe
Zelgniewo	55	36-28/54	osada KP, WŚ
Brodna	16	36-28/146	osada KŁ
Brodna	20	36-28/150	osada KŁ
Brodna	21	36-28/151	osada KŁ
Rzadkowo	6	38-28/8	osada WŚ
Rzadkowo	7	38-28/9	osada WŚ
Rzadkowo	6	38-28/8	osada WŚ
Rzadkowo	7	38-28/9	osada WŚ
Rzadkowo	31	38-28/33	osada KŁ
Kaczory	7	37-27/3	cmentarzysko kurhanowe
Morzewo	9	38-27/11	osada KP
Krzewina	5	38-27/33	osada WŚ
Dziembowo	5	38-27/53	osada WŚ
Kaczory	6	38-27/62	cmentarzysko kurhanowe

Baza stanowisk archeologicznych wytypowanych do wpisu do rejestru zabytków powinna być systematycznie aktualizowana w miarę rozpoznania archeologicznego gminy.

W przypadku każdego z podanych wyżej stanowisk konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji materiału archeologicznego na powierzchni oraz wykonanie badań weryfikacyjno – sondażowych, które pozwolą sprecyzować ich zasięg. Ostateczne decyzje związane z wyborem stanowisk archeologicznych przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy, będą mogły być podjęte po drugim etapie rozpoznania powierzchniowego w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski.

6.3. Sporządzenie ewidencji stanowisk archeologicznych w formie kart zespołu stanowisk archeologicznych wraz z zapisem zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego

Respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy oraz wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych: **„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.**

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.

6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Kaczory

Obiektem wpisanym do rejestru zabytków stanowiący własność gminy Kaczory jest cmentarz Katolicki w Morzewie działka 404/9 z 2 poł. XIX w. , w latach. 2008-11 planowane jest jego uporządkowanie.

6.4.2. Obiekty niebędące własnością gminy Kaczory

Pozostałe obiekty wpisane do rejestru zabytków stanowią własność:

- kościoły oraz cmentarz katolicki z dawną częścią ewangelicką w Kaczorach – własność parafii rzymsko – katolickich,
- pozostałe obiekty: cmentarze, parki, – własność Skarbu Państwa

Z uwagi na fakt iż w/w obiekty nie są własnością gminy Kaczory w związku z czym gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać na sposób ich użytkowania. Natomiast działania pośrednie wynikające z ustawy jak również polityki gminy Kaczory polegają na:

- prowadzeniu edukacji na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych na terenie Gminy w zakresie informacji o zasobie zabytków i krajobrazu kulturowego regionu oraz możliwościach ich ochrony
- promowaniu wśród mieszkańców gminy i przybywających tu gości najcenniejszych zabytków
- wspieraniu przy współudziale Urzędu Ochrony Zabytków poczynań związanych z właściwym utrzymaniem i zagospodarowaniem zabytków i ich otoczenia
- określaniu przy sporządzaniu dokumentów planistycznych warunków i sposobów ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków jak również figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej związanej z problematyką zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych na terenie gminy Kaczory (ewidencja gminna)

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi, tak by wywołać ich pożądane zachowanie prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, koordynacji, społeczne oraz instrumenty kontrolne.

- **Instrumenty prawne**

- a) dokumenty wydawane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych
- b) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego – przygotowywany obszarowy wpis do rejestru zabytków Pradoliny Noteci
- c) uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zagadnień ochrony zabytków
- d) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków z terenu gminy, które powinny być objęte ochroną prawną

- **Instrumenty finansowe**

- a) dotacje
- b) subwencje
- c) dofinansowania
- d) programy uwzględniające finansowanie z funduszy Unii Europejskiej

- **Instrumenty koordynacji**

- a) strategie rozwoju gminy
- b) plany rozwoju lokalnego
- c) programy prac konserwatorskich
- d) programy ochrony środowiska

- e) studia i analizy, koncepcje
- f) plany rewitalizacji
- **Instrumenty społeczne**
 - a) edukacja kulturowa
 - b) informacja
 - c) współpraca
 - d) współdziałanie z organizacjami społecznymi
- **Instrumenty kontrolne**
 - a) utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy Kaczory Zespołu Koordynującego pracami realizującymi poszczególne zadania wynikające z ustaleń niniejszego programu.
W skład zespołu wchodzi pracownicy Urzędu Gminy Kaczory:
 1. inspektor ds. gospodarki przestrzennej i dróg
– Edwin Kryger
 2. Inspektor ds. inwestycji i zamówień publicznych
– Katarzyna Sawczak
 3. Inspektor ds. gospodarki nieruchomościami
– Stodolska Maria
 4. inspektor ds. rolnych i ochrony środowiska
- Kazimierz Pluciak
 - b) aktualizacja bazy danych ewidencji gminnej
 - c) monitoring stanu środowiska kulturowego.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy Kaczory zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzono Zespół Koordynujący monitorujący „Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kaczory na lata 2008 – 2011” poprzez analizę stopnia jego realizacji.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek dbania o stan zabytków *ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków.

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego /www.mkidn.gov.pl/ w ramach programu operacyjnego „Dziedzictwo Kulturowe” realizowane przez 6 priorytetów:
 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
 2. Rozwój instytucji muzealnych
 3. Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju
 4. Ochrona zabytków archeologicznych
 5. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego
 6. Ochrona zabytkowych cmentarzy
- Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków /wosoz.bip-i.pl/public/ – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków
- Samorząd Województwa Wielkopolskiego /www.bip.umww.pl/ – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych zarówno jednostkom sektora finansów publicznych jak również pozostałym jednostkom.

- Ministerstwo Spraw wewnętrznych i Administracji Departament Wyznań religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Wydział Funduszu Kościelnego. /www.mswia.gov.pl/ – dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt. Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wewnątrz. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków Funduszu Kościelnego są:
 1. osoby prawne Kościoła Katolickiego;
 2. osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych;
 3. osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2005 Nr 231, poz. 1965, z późn. zm.)
- Ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

Uwaga:

W/w źródła finansowania są wskazówką dla użytkowników obiektów zabytkowych i przedstawicieli władz samorządowych, w jakich instytucjach można pozyskiwać środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.